

EDEBİYAT HAYATINDAN HATIRLAMALAR - 157

Usta yazar ve şairlerin eserlerinden küçük alıntılara yer verdiğimiz "Edebiyat Hayatından Hatırlamalar" köşesi bu hafta Sadık Hidayet ile devam ediyor.

Hazırlayan: Leyla ALP

SADIK HİDAYET

(18 Şubat 1903 - 9 Nisan 1951)

17 Şubat 1903'te Tahran'da doğdu. Soylu bir ailenin çocuğuydu. Ortaöğrenimini Tahran'da tamamladıktan sonra mühendislik okumak için Belçika'ya gitti. Ancak edebiyata ilgi duyduğundan öğrenimini yarıda bırakarak Paris'e geçti. Bu sırada Avrupa'nın önde gelen

aydınlarıyla tanıştı. Fransız dili ve edebiyatını yakından inceleme fırsatı bulan Hidayet, ilk öykülerini Paris'te yazdı. Dört yıl sonra Tahran'a döndü. 1936'da Hindistan'a giderek Sâsânî Pehevîsi ve Sanskritçe öğrendi. Budizmi inceledi ve Buda'nın bazı yazılarını Farsçaya çevirdi. İran'a döndükten sonra bir süre devlet memurluğu ve tercümanlık yaptıysa da bu görevlerinde uzun süre çalışmadı. 1950'de tekrar Paris'e giden ve zaman zaman bunalımlar geçiren

Hidayet, 9 Nisan 1951 günü, yine böyle bir bunalım sonrası, havagazıyla intihar etti. Sadık Hidayet, Seyyid Muhammed Ali Cemalâde'den sonra, Bozorg Alevî ve Sâdık-ı Çübeğ ile birlikte İran edebiyatında modern öykücülüğün kurucularındandır. Yazarın *Yapı Kredi Yayınları* tarafından yayımlanan "Aylak Köpek" isimli öykü kitabından aynı isimli öyküyü paylaşıyoruz.

AYLAK KÖPEK

Verâmin (Tahran'ın 42 km. güneydoğusunda bir şehir) meydanını açlık gideren ve günlük yaşantının basit gereksinimlerini karşılayan birkaç ekmeğin fırını, kasap, atar, iki kahvehane ve bir berber oluşturuyordu. Meydan ve kavurucu güneş altında yarı çıplak, yarı çıplak dolaşan insanlar gurup vaktinin ilk esintilerini ve gecenin bastırmasını bekliyorlardı.

(...)
Dikkat çeken tek yapı, konik başlı yarıya kadar şahrem şahrem yarı içindeki silindirik duvarıyla ünlü Verâmin burcuuydu. Dökülmüş tuğlaların oluşturduğu oyukları yuva edinmiş serçeler bile aşırı sıcağın seslerini kesmiş uyukuyorlardı. Arada bir sessizliği bozan tek şey bir köpeğin iniltisiydi.

Kirli saman sarısı burunlu ve ayaklarına kadar sıyah benekli İskoç cinsi bir köpekti bu. Bataklıkta koşmuş da üstünde çamur lekeleri kalmıştı sanki. Kıvrık kulakları, kıvrık kıvrık tüyleri, parlak bir kuyruğu vardı. Kılıf suratında insanınkilere benzer cin gibi iki göz ışılıyordu. Gözlerinin derinliklerinde insana özgü bir ruha sahip olduğu seziliyor, geceleri

hayatın tüm canlılığının üstünde hissettiğinde gözlerindeengin bir şeyler dalgalanıyordu. Anlaşılması imkansız bir mesaj vardı bunlarda. Ne aydınlıktı bu, ne bir renk. İnanılamayacak, bambaşka bir şey. Hani yaralı ceylanların gözünde görülen şeylerden. Onun gözleriyle insanınkilere arasında benzerlikten çok, bir tür eşitlik görülmüyordu adeta. Acı, ıstırap ve beklenti dolu iki siyah göz. Bunlar sadece aylak bir köpeğin suratında görülebilir. Onun yakarış dolu derli bakışlarını ne gören oluyordu ne de anlayın. Fırınının çırağı dükkânın önünde onu döviyordu, kasabınki taş atıyordu. Bir otomobilin gölgesine sığınacak olsa şoförün, kabalardı ayakkabısıyla attığı tekmele maruz kalıyordu. Herkes onu hırpalamaktan yorulunca, sütlaç satan çocuk ona işkence etmekten ayrı bir haz duyuyordu. Her iniltisi beline isabet eden bir taş demekti ve hayvan inledikçe çocuğun kahkahası yükseliyor ve çocuk "seni imansız!" diyordu. Herkes çocukla elbirliği etmişti sanki. Sinsi sinsi çocuğu fitilliyor sonra kah kah güllüşmeye başlıyorlardı. Allah rızası için dövüyorlardı. Mezhebin lanetlediği, yedi canlı, pis bir köpeğe eziyet etmek çok doğal geliyordu onlara.

Sütlaç satan çocuk o kadar çok üstüne gitti ki hayvancağız sonunda burca giden sokağa doğru kaçtı. (...) Vücudu yorgundu, sinirleri sızlıyordu. Su yolunun nemli havasında tüm vücudunu bir rahatlık kapladı. Yarı canlı sebzelerin, nemli eski bir ayakkabı tekinin, ölü veya diri nesnelere çeşit çeşit kokuları karmakarışık ve uzaktaki kalmış anıların canlandırdı burnunda. Tarlaya her dikkatli bakışında içgüdüsel bir istek baskın çıkarak anıların ta başından canlandırdıveriyordu. Ama bu kez öylesine güçlüydü ki bu duygu sanki bir ses onu harekete, oynayıp zıplamaya çağırıyordu kulağının dibinde. Yeşilliklerde koşup zıplamak için karşı konulmaz bir istekti bu duygu.

Genetik bir duyuydu bu. Çünkü tüm ataları İskoçya'da çayırda özgürce yetiştirilmişlerdi. Ama o kadar halsizdi ki bedeni kımlıdamasına

bile izin vermiyordu. Baygınlık ve güçsüzlükle karışık acı bir duyguya kapıldı. Unutulan yitip giden bir avuç duygu heyecana dönüştü. Eskiden türlü türlü görevleri ve gereksinimleri vardı. Sahibinin evinden yabancı birini ya da yabancı bir köpeği kovmak için sahibinin sesine koşmalıydı; sahibinin çocuğuyla oynamalıydı; görüp tanıdığı kişilere nasıl davranacağını bilmeliydi; zamanı gelince yemeğini yemeli, belirli zamanlarda okşanmayı beklemeliydi. Ama şimdi bu sorumlulukların tümü alınmıştı ondan.

Artık bütün işi gücü korku içinde titreyerek çöplüklerden yiyecek kıvrıntıları bulmak, gün boyu dayak yemek, inlemektir.

(...)
Bu cehennem düşeli iki kış geçirmiş, söyle doyasıya bir şey yememiş, gözü rahat bir uyku görmemişti. Şehveti duygularını körelip gitmiş, bir Allahın kulu onu okşamamış, gözlerine bakan olmamıştı. Buradaki insanlar sahibine benzemesine benziyorlardı ama duyguları, huyları, davranışları yerden göğe kadar sahibinininkinden farklıydı. Eskiden içli dışlı olduğu insanlar onun dünyasına daha yakındı sanki; acılarını hislerini anıyor, onu daha çok himaye ediyorlardı.

Aldığı kokuların arasında en çok başını döndüreni, oğlanın önündeki sütlaçların kokusuuydu. Tipatip anesinin sütüne benzeyen ve çocukluk hatıralarını anımsatan bu sıvı ansızın bir uyusukluk hissi uyandırdı.

(...)
Eski ahşap yuvasını hatırladı. Yeşil bahçede kardeşleriyle oynadığı oyunları.

Onun kıvrık kulaklarını ısıtır, yere düşer, kalkar, koşarlardı. Sonra bir oyun arkadaşı daha bulmuştu: Sahibinin oğlu. Bahçede onun peşinden koşar, havlar, gıysısını ısıtır. Hele hele sahibinin okşayışlarını, onun elinden yediği şekerleri hiç unutmamıştı. Ama sahibinin oğlunu daha çok severdi. Çünkü hem onun arkadaşlığı hem de asla dövmezdi. Sonraları birden kaybetti anesiniyle kardeşini. Sahibi, oğlu, karısı ve yaşlı uşağı kalmıştı geriye. Her birinin kokusunu nasıl da ayırır, ayak seslerini ta uzaktan tanırdı. Öğle ve akşam yemeği vakti masanın çevresinde dolanı, yiyecekleri koklardı. Kimi zaman sahibinin hanımı, kocasının muhalefetine karşın sevgi dolu bir lokmacık ayırdı onun için. Yaşlı uşak gelince ona seslenirdi: "Pat...Pat..." Ve yemeğini koyardı ahşap yuvasının yanındaki özel kaba.

Pat'ın mest olması onun bedbahtlığını hazırladı. Çünkü sahibi Pat'ın evden çıkıp dışı köpeklerin peşine takılmasına izin vermiyordu. Bir sonbahar günü sahibi öncecece tanıdığı, eve sık sık gelen iki kişi ile birlikte otomobille otururken Pat'ı çağırıldı ve öne oturtuldu. Pat birkaç kez sahibi ile arabada yolculuk yaptıysa ama o gün mestti, farklı bir heyecan içindeydi. Birkaç saat gittikten sonra bu meydana indiler. Sahibi o iki kişiyle birlikte bu burcun yanından geçti.

Tesadüf bu ya bir dışı köpeğin kokusu Pat'ın kendi cinslerinde aradığı çok özel bir koku, onu deli divane etti birden. Arada bir koldadı, koldadı sonunda bir bahçenin su yolundan bahçeye daldı.

(...)
Sahibinin sesinin onun üzerinde garip bir etkisi vardı. Çünkü kendisini borçlu hissettiği tüm görevlerini ve sorumluluklarını hatırlatıyordu. Yine de dış dünyadaki güçlerin ötesinde bir güç onu dışı köpekle birlikte olmaya zorlamıştı. Kulağının, dış dünyadan gelen sesleri duymamaya başladığını, ağırlaştığını hissetmişti. İçinde şiddetli duygular uyanmıştı. Dışı köpeğin kokusu başını döndürecek kadar keskin ve güçlüydü.

Tüm kasları, vücudu, duyguları kontrolünden çıkmıştı. Ama çok geçmeden sopayla, kürek sapıyla kovalamaya gelip, girdiği su yolundan geri çıkardılar onu.

Pat şaşkın yorgun ama kuş gibi hafiflemiş rahatlamış olarak sahibini aramaya başladı. (...) Bırakıp gitmiş olabilir miydi acaba sahibi? İstırapla karışık tatlı bir korkuya kapıldı. Pat sahibi efendisi olmadan nasıl yaşayabilirdi? Çünkü sahibi onun için tanı demekti. Yine onu aramaya geleceğinden emindi. Korku içinde birkaç caddeye koşmaya başladı. Ama boşunaydı zahmeti.

(...)
O günden beri bu insanlardan tekme taş ve sopadan başka bir şey görmemişti. Kanlı bıçaklı düşmanlıklar ve ona işkenceden zevk alıyorlardı sanki.

(...)
Pat'a en çok işkence eden şey, kimse tarafından okşanmamaktı. (...) Gözleriyle dileniyordu okşanmayı; sevgisini gösterip eliyile başını okşayana canını vermeye hazırdı.

O da sevgisini, bağlılığını gösterme, fedakârlık etme ihtiyacını hissediyordu kendinde. Görünüşe bakılırsa kimsenin onun bağlılık gösterisinde bulunmasına ihtiyacı yoktu. Kimse onu himaye etmiyor hangi göze baksa kin ve kötülükten başka bir şey okumuyordu. Bu insanların ilgisini çekmek için yaptığı her hareket onları daha da öfkelenendiriyordu sanki.

(...)
bir otomobil tozu dumana katarak Verâmin

mevdanına girdi. Otomobilden bir adam indi, Pat'a doğru yürüyüp başını okşadı. Bu adam onun sahibi değildi. Yanılmamıştı. Sahibinin kokusunu iyi tanırdı çünkü. Ama nasıl oldu da onu okşayacak biri çıktı. Pat kuyruğunu sallayıp tereddüt içinde adama baktı. Aldanmış mıydı acaba? Okşanmasına neden olacak tasması da yoktu. Adam geri dönüp yine başını okşadı. Pat peşine düştü adamın. Şaşkınlığı iyice artmıştı. Çünkü o adam iyi bildiği ve içinden güzel yiyeceklerin çıktığı odaya girmişti. Duvar kenarındaki kanepeye oturdu adam. Ona sıcak ekmeği yoğurt ve başka yiyecekler getirdiler. Adam ekmeğin parçalarını yoğurda bulayıp onun önüne atıyordu. Pat yiyecekleri önce aceleyle sonra ağır ağır yiyordu. Sevimli ve acizlik ifade eden kara gözlerini adama dikmiş kuyruk sallıyordu. Uyanık mıydı yoksa düş mü görüyordu? Pat dayak yemeden doyasıya karnını doyurdu. Yeni bir sahip bulmuş olması mümkün müydü? Sıcağa rağmen

adam kalktı burca giden sokağa girdi. Biraz bekledikten sonra dolambaçlı sokaklardan geçti. Pat da kasabanın dışına kadar onu izledi. Sahibinin gittiği birkaç duvarlı harabeye gitti. Bu adamlar da kendi dışlarının kokularını arıyorlardı belki. Pat duvarın girişinde adamı bekledi. Sonra başka bir yoldan meydana döndüler.

Adam yine onun başını okşadı, meydana küçük bir gezintiden sonra Pat'ın tanıdığı otomobillerden birine bindi. Pat arabaya çıkmaya cesaret edemiyordu. Kenarda oturmuş ona bakıyordu.

Otomobil birden toz kaldırarak hareket etti. Pat da arabanın peşinden koşmaya başladı hemen. Hayır bu defa adam elinden kaçırılmaya niyeti yoktu. Dili sarkmıştı ama vücudunda hissettiği tüm acılara rağmen var kuvvetiyle koşuyordu. Otomobil kasabadan uzaklaştı, kirlardan geçti. Pat iki üç kez arabaya yetişse de yine geride kaldı. Tüm gücünün toplamı umutsuzca koşuyordu. Ama araba ondan hızlı gidiyordu. Yanılmıştı; üstelik koşarak otomobile yetişemiyen derken iyice yorgun düşmüştü. Baygınlık geçirecek kadar fenalaşmıştı. Tüm organları kontrolünden çıkmış en küçük bir hareket etme yetisi kalmamıştı. Niçin koştuğunu nereye gittiğini bilmiyordu. Durdu; soluk solumayı. Dili sarkmış gözleri kararmaya başlamıştı. Boynu bükük zar zor yolun kenarına gitti; bir tarlann yanından akan suyun başında karnını sıcak ve nemli kuma koydu. Hiç aldanmadığı içgüdüleriyle artık buradan kımlıdamayacağını hissetti. Başı döndü. Düşünceleri, hisleri silinmeye, birbirine karışmaya başlamıştı. Karnı çok kötü ağrıyordu. Gözlerinde hiç de hoş olmayan bir parlolu vardı. Kasılmalar kıvrımlar arasında elleri ayakları yavaş yavaş hissizleşiyor, mülâyim ve keyif verici bir serinlik getiren soğuk terler döküyordu. Akşam doğru Pat'ın üzerinde üç aç karga uçuyordu. Uzaklardan almışlardı Pat'ın kokusunu. İçlerinden biri ihtiyatla yanına kadar geldi, dikkatle baktı. Pat'ın tamamen ölmediğine emin olunca uçtu gitti. Bu üç karga Pat'ın iki iri kara gözünü oymak için gelmişti.

